

Beslissing van de Raad voor de Journalistiek

over de klacht van

Meeusen en Berx

tegen

De Morgen en De Coninck

Met een brief van 10 augustus 2020 dienen meester Walter Damen en meester Davina Simons namens hun cliënten, de heer Joachim Meeusen en mevrouw Cathy Berx, een klacht in tegen De Morgen en journalist Douglas De Coninck. Aanleiding is een artikel van 8 augustus onder de titel *Bij Reuzegom moest het elk jaar nog iets sadistischer: 'Ik kreeg een opdracht tot ontmaagding'*. Meester Joyce Van Cayzeele en meester Johan Verbist antwoorden namens De Morgen en De Coninck met een brief van 15 januari 2021, waarop Walter Damen en Davina Simons reageren met een brief van 1 februari 2021.

Een rapporteringscommissie van de Raad voor de Journalistiek heeft via videoconferentie een hoorzitting gehouden op 4 maart 2021. Cathy Berx en meester Simons woonden de hoorzitting bij. Voor De Morgen waren meester Verbist en journalist Douglas De Coninck aanwezig.

DE FEITEN

Het artikel gaat over de doopraktijken bij de Leuvense studentenclub Reuzegom naar aanleiding van de dood van Sanda Dia in 2018. Na de inleiding, die het heeft over 'nieuwe documenten die de krant kon inkijken en die melding maken van drugs en seksueel misbruik', begint het met een passage over het verhoor van Joachim Meeusen, zoon van Antwerps provinciegouverneur Cathy Berx, die lid was van de club. Verder zoomt het in op enkele vroegere schachtentemmers en ex-leden van Reuzegom.

Over Cathy Berx meldt het artikel dat zij in een interview op Humo.be aangaf dat haar zoon lid was van Reuzegom, maar dat hij op het moment van de doop van Sanda Dia op Erasmus in Parijs zat. De journalist citeert Berx, die zegt dat haar zoon 'niet wordt genoemd in het gerechtelijk dossier', en vervolgt dat dit 'niet helemaal waar' is.

Onder de tussentitel 'Pijpen en poepen' volgt een passage over Joachim Meeusen. De journalist schrijft dat hij niet behoort tot de achttien (ex-)studenten van wie het parket de doorverwijzing vordert naar de correctionele rechtbank, maar dat in het gerechtelijk dossier wel een verklaring zit die hij kort na het drama aflegde tegenover de politie. Hij schrijft dat De Morgen kennis kon nemen van het proces-verbaal en vervolgt als volgt:

"De politie vraagt Meeusen of het gebruikelijk is dat er tijdens dooprutuelen op schachten wordt geürineerd.

Joachim Meeusen: 'Ja, dat wordt gedaan. De schachten liggen dan op de grond. Buiten tijdens de doop gebeurt dat niet.'

Is het gebruikelijk, vraagt de agent, dat in iemands kot waterleidingen worden afgesloten, zodat de schacht zich niet kan herstellen van zijn kater?

Antwoord: 'Toen ik werd gedoopt heeft men een deur afgeplakt zodat ik niet bij de waterkraan kon.'

Hebt u zelf al op schachten geürineerd?

Antwoord, na ruggespraak met zijn advocaat: 'Dat wens ik te ontkennen noch te bevestigen.'
(...)

Of er, vraagt de agent, weleens seksuele handelingen plaatsvinden tijdens zo'n doop?

Meeusen: 'Dat kan gebeuren. Tijdens mijn doop, het jaar daarvoor, kreeg ik een opdracht tot ontmaagding. Ik moest pijpen en poepen. Ik was tot dan toe zelf nog maagd. Je wordt op zo'n doop tot op een punt gebracht dat je niet meer weet wat je aan het doen bent en er ook niet meer bij stilstaat. Je doet dat gewoon. Zoals met die coke.'"

DE STANDPUNTEN VAN PARTIJEN

KLAGERS zeggen dat het artikel niet waarheidsgetrouw is, dat er niet fair en niet onafhankelijk is gehandeld en dat het artikel de privacy schendt.

Klagers stellen dat Joachim Meeusen wordt geïncrimineerd omdat hij toevallig de zoon is van de gouverneur van Antwerpen. Hij was lid van Reuzegom, maar hij was niet aanwezig op de studentendoop met Sanda Dia, al laat het artikel dat wel uitschijnen. Hij was op dat moment op Erasmus-uitwisseling en was op geen enkele manier betrokken bij de doop. Hij werd in het kader van het lopend gerechtelijk onderzoek één keer verhoord door de politie, maar werd nooit in verdenking gesteld en er wordt voor hem geen doorverwijzing naar de correctionele rechtbank gevorderd. Toch gaan de titel, de inleiding, enkele koppen en relevante passages over hem en zijn moeder.

De kern van het artikel is gebaseerd op het verhoor van Meeusen, dat deel uitmaakt van een geheim strafonderzoek. Klagers leggen een kopie voor van het pv van verhoor. De journalist citeert veelvuldig en tussen aanhalingstekens uit het verhoor, maar geen enkel citaat wordt op een correcte manier weergegeven. Verschillende zaken worden uit de context getrokken en samengevoegd en andere relevante stukken worden weggelaten, waardoor klager woorden in de mond worden gelegd die hij nooit heeft gebruikt. De journalist verdraait de waarheid. Hij citeert manifest fout, doet knip- en plakwerk en brengt zaken op een verkeerde manier met elkaar in verband.

De titel en de inleiding wekken de indruk dat Meeusen tijdens zijn studentendoop betrokken was bij seksueel misbruik en effectief coke heeft gebruikt, wat niet blijkt uit het verhoor en manifest onwaar is. Toch zal de lezer met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid uit het artikel besluiten dat hij tijdens zijn doop moest poepen en pijpen en dat ook gedaan heeft, dat tijdens de doop cocaïne is gebruikt en dat hij ook dat gedaan heeft, en dat hij op schachten heeft geürineerd. Nochtans is het antwoord op al deze vragen 'neen'.

Volgens de inleiding kon de krant 'nieuwe documenten inkijken', wat de indruk wekt dat de journalist effectief kennis heeft genomen van het verhoor en er effectief uit heeft geciteerd, terwijl hij in zijn verweer zelf zegt dat hij het verhoor niet in zijn bezit had, maar dat passages aan hem zijn voorgelezen. Dat is een verzwarende omstandigheid. De lezer weet dit niet en de journalist had moeten verifiëren of hetgeen hij tijdens het voorlezen vluchtig noteerde, wel klopte. Hij had dit makkelijk kunnen doen, of hij had een voorbehoud of waarschuwing kunnen formuleren over het feit dat hij het verhoor niet had gelezen. Voortgaan op een enkele bron, die mogelijk zelf bepaalde belangen had bij de beschadiging van Meeusen en Berx, beantwoordt niet aan de eisen van zorgvuldigheid, fair play en verificatie. Als de bron belang had bij de toonzetting van het artikel, dan is dit niet onafhankelijk. De redactie heeft zich laten leiden door druk van de publieke opinie om een sensationeel artikel te schrijven.

De passage over seksuele handelingen strookt niet met de inhoud van het verhoor. Volgens de krant vroeg de agent 'of er wel eens seksuele handelingen plaatsvinden tijdens zo'n doop', terwijl hij volgens het verhoor vroeg 'of het stellen van bepaalde seksuele handelingen ook één van de opdrachten betreft die opgedragen worden aan de schachten tijdens hun schachtenjaar, op eender welk moment'. Meeusen heeft tijdens het verhoor ook niet zelf over 'pijpen en poepen' gesproken, terwijl het artikel hem wel zo citeert. 'Pijpen en poepen' stond op een lijst met schachtenopdrachten. Meeusen kreeg die opdracht in het begin toen hij schacht was. Op de vraag daarover antwoordde hij dat dit behoort tot de privé sfeer, dat hij alleszins geen gedwongen opdracht heeft uitgevoerd en zeker geen beelden heeft verspreid, en dat het geen gevolgen heeft als men de opdracht niet uitvoert. Het citaat in het artikel is geconstrueerd door knip- en plakwerk. Door de zinssnede 'Je doet dat gewoon', die elders in het verhoor staat, hieraan vast te plakken, wekt de journalist de indruk dat Meeusen deze al dan niet gedwongen seksuele handelingen effectief gesteld dan wel ondergaan heeft omdat hij niet beseft wat hij aan het doen was, terwijl hij benadrukte dat dit niet het geval was en dat een weigering geen gevolgen had voor het verdere lidmaatschap van Reuzegom.

Met het citaat 'Je wordt op zo'n doop tot op een punt gebracht dat je niet meer weet wat je aan het doen bent en er ook niet meer bij stilstaat. Je doet dat gewoon. Zoals met die coke' schrijft de journalist dat er effectief coke is gebruikt, terwijl uit het verhoor blijkt dat Meeusen niet van enig druggebruik op de hoogte is en er ook niet bij betrokken is geweest. Hij zegt in het verhoor dat er een verhaal wordt verteld en een mentaal spel wordt gespeeld, maar dat het witte poeder dat men moet snuiven, bloem is. Maar dat het om bloem ging, staat niet in het artikel. Meeusen heeft vier keer gezegd dat er geen sprake was van cocaïne in de periode waarvoor hij verhoord werd, maar dat vermeldt de journalist niet, waardoor hij aangeeft dat er sprake is van cokegebruik en dat Meeusen daaraan zou hebben deelgenomen, wat onwaar is.

In de passage over het afsluiten van kranen wekt het artikel de indruk dat Meeusen na zijn doop geen water kon drinken, terwijl hij in het verhoor zegt dat er wel deuren worden afgeplakt, maar dat hij die gewoon heeft opengedaan en heeft gedronken.

In de passage over urineren op schachten meldt het artikel dat Meeusen tijdens het verhoor ruggenspraak pleegde met zijn advocaat, maar de onderbreking vond pas later plaats. Door die verdraaiing wekt de journalist de indruk dat Meeusen wel degelijk op schachten heeft geürineerd, maar dit op aanraden van zijn advocaat bevestigt, noch ontkent, terwijl hij in het verhoor zei dat hij niet meer wist of hij dit gedaan heeft. Uit het verhoor is nergens af te leiden dat Meeusen bepaalde verklaringen enkel deed na tussenkomst van zijn advocaat.

De journalist heeft klagers vóór publicatie niet gecontacteerd om de informatie te checken of een reactie te vragen, terwijl het om zeer gevoelige informatie gaat. Hij stelt Meeusen in verdenking van seksueel misbruik, druggebruik en mensonterende behandeling en veroordeelt hem ook meteen. Dat is niet fair. Een journalist, aan wie een pv van verhoor wordt voorgelezen en die waarheidsgetrouw wil berichten, zou contact moeten opnemen met de betrokkene om na te gaan of het klopt wat hem is voorgelezen.

Het artikel betekent een schending van het privéleven en de menselijke waardigheid van Joachim Meeusen en zijn gezin. De vragen in het verhoor raken het diepste van zijn persoonlijke en seksuele integriteit en zijn privacy. Wat in het artikel aan bod komt, kan nauwelijks intiemer of meer privé. Het artikel betreft dan ook een verregaande aantasting van de persoonlijke, fysieke, seksuele en morele integriteit en de persoonlijke levenssfeer.

Over Cathy Berx schrijft de journalist dat zij op Humo.be zou gezegd hebben dat haar zoon niet wordt genoemd in het gerechtelijk onderzoek, maar dat dit niet helemaal waar is. Hiermee suggereert hij dat Berx gelogen zou hebben, wat haar geloofwaardigheid als gouverneur onderuit haalt, net op een cruciaal moment in de coronacrisis. Berx zei evenwel in Humo: ‘Mijn zoon wordt niet genoemd in het gerechtelijk dossier waarover de raadkamer binnenkort zal oordelen.’ De Morgen neemt enkel het eerste deel over en laat het tweede, cruciale en essentiële deel weg, om Berx vervolgens, met de zinssnede ‘Maar dat is niet helemaal waar’, te kunnen beschuldigen van een onwaarheid. De journalist verknipt en verhakkelt citaten om Berx kwade intenties toe te schrijven.

De advocaat van klagers vraagt ten slotte dat de journalist, in afwezigheid van klagers, zijn bronnen zou kenbaar maken aan de rapporteringscommissie van de Raad, zodat de commissie de geloofwaardigheid ervan kan nagaan.

DE MORGEN EN DE CONINCK zeggen dat het artikel het verhoor van Joachim Meeusen waarheidsgetrouw weergeeft en dat er geen sprake is van schending van de privacy.

De journalist gaat in het artikel op zoek naar de achtergrond van praktijken bij dooprituelen. Het was niet de bedoeling om te wijzen op individuele verantwoordelijkheden, maar wel om de extreme dooprituelen bij Reuzegom aan de hand van verschillende bronnen in kaart te brengen. Dat blijkt ook uit het artikel. Slechts enkele paragrafen gaan over het verhoor van Joachim Meeusen. Die zeggen niets over enige betrokkenheid van Meeusen bij de doop en het overlijden van Sanda Dia, wel over zijn kennis van en ervaringen met de dooprituelen. Aan de hand van het pv brengt de journalist de dooppraktijken in kaart, wat door andere bronnen en contacten werd bevestigd.

Waar de inleiding verwijst naar nieuwe documenten, gaat het niet alleen over het verhoor van Meeusen, maar ook over de verkiezingsspeech van een gewezen schachtentemmer, onderzoek via waybackmachine.org, mailverkeer met een ex-schacht, een Whatsapp-conversatie onder Reuzegomleden enz., zoals blijkt uit het artikel. Het verhoor toont aan welke praktijken schering en inslag waren bij Reuzegom, maar is slechts een klein onderdeel van het artikel dat gebaseerd is op acht bronnen, die met elkaar in overeenstemming waren en elkaar aanvulden. Meerdere bronnen maakten melding van druggebruik en seksueel misbruik.

De journalist heeft nooit een kopie van het pv in zijn bezit gehad. Het artikel zegt dat ook niet, het zegt wel dat hij er kennis van kon nemen. De tekst is hem door een betrouwbare bron via telefoon voorgelezen. Het gesprek was al tien minuten aan de gang toen de bron onverwacht begon te citeren. De journalist was daar niet op voorbereid en heeft naar best vermogen genoteerd. Er was geen mogelijkheid om het gesprek op te nemen. Aangezien het pv deel uitmaakt van een vertrouwelijk strafdossier, heeft hij de bewoording niet kunnen verifiëren. Hij kon er wel redelijkerwijs op vertrouwen dat zijn bron in het bezit was van het pv.

Tussen de teksten van het pv en het artikel zijn er beperkte woordelijke verschillen, maar die zijn louter tekstueel en te verklaren door de wijze van kennisname van het pv. Het pv is voorgelezen zoals het is voorgelezen en het klopt dat er zinnen zijn weggelaten. Maar de journalist heeft bij de redactie van zijn artikel zijn notities letterlijk gevolgd. Als hij het pv had gehad, zou het artikel er waarschijnlijk iets anders hebben uitgezien, maar niet wezenlijk verschillend. In een samenvatting gaan altijd nuances verloren en een journalist moet de tekst van een verhoor niet integraal opnemen. Het is een journalistieke keuze, maar geen

beroepsethische fout om bepaalde uitspraken te belichten. De citaten in het artikel geven de inhoud van het verhoor getrouw weer en de journalist respecteert de geest van het verhoor.

Meeusen bevestigt in het verhoor dat het stellen van bepaalde seksuele handelingen een van de opdrachten was die per persoon aan schachten kon worden opgelegd. Hij antwoordde daarop dat hij, toen hij zelf schacht was, nog maagd was en een opdracht kreeg tot ontmaagding. Het artikel stelt niet dat hij deze opdracht al dan niet heeft uitgevoerd, noch welke consequenties daaraan verbonden waren. Zijn antwoorden zijn niet verdraaid. De inleiding, waarin sprake is van ‘seksueel misbruik’, is niet door de journalist zelf geschreven.

Wat de passage over het gebruik van cocaïne betreft, stelt de journalist vast dat zijn bron gestopt is met voorlezen na de zinssnede ‘Zoals met dat lijntje coke, je doet dat gewoon’. Het vervolg van deze passage, waarin Meeusen zegt dat schachten in de waan worden gelaten dat het om cocaïne gaat in plaats van bloem, is niet voorgelezen. Maar een 18-jarige verplichten om iets op te snuiven waarvan hij niet kan weten wat het is, geeft het signaal dat men zal moeten leren coke snuiven of brengt op zijn minst die gedachte binnen. En meerdere bronnen bevestigden dat er op de dopen drugs aanwezig waren en werden gebruikt.

In het verhoor is twee keer sprake van urineren op schachten. De eerste keer antwoordt Meeusen dat hij niet meer weet of hij het gedaan heeft, de tweede keer dat hij dit niet kan ontkennen of bevestigen. Daarna volgde een vraag over fysiek geweld en werd het verhoor 18 minuten onderbroken. Uit de weergegeven chronologie valt weinig anders te besluiten dan dat hier een tussenkomst geweest is van de advocaat. Bovendien klinkt de uitspraak ‘Ik kan dit bevestigen noch ontkennen’ weinig gebruikelijk voor een 19-jarige.

Wat privacy betreft, was het aanvankelijk niet de bedoeling om de naam van Joachim Meeusen te vermelden. In de oorspronkelijke tekst stond enkel een afkorting. Maar naar aanleiding van de publicatie van het interview met Cathy Berx op Humo.be aan de vooravond van de publicatie van het artikel, waarin Berx zelf de identiteit van haar zoon bekendmaakte als lid van Reuzegom en wat meteen door andere media werd opgepikt, is beslist om de naam wel te vermelden. Er was ook druk op Twitter om namen te noemen. De journalist zelf gaf er de voorkeur aan om dit niet te doen, maar de chef nieuws en de hoofdredacteur beslisten anders. Die beslissing is genomen onder tijdsdruk, maar ze is niet fout en de privacy van Meeusen en zijn familie is niet geschonden. De rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Code van de Raad voor de Journalistiek zeggen dat men een afweging moet maken tussen het maatschappelijk belang en de bescherming van de privacy. Het publiek informeren over de extreme dooprituelen bij Reuzegom is onmiskenbaar van maatschappelijk belang en op het moment van publicatie van het artikel was er grote beroering over de zaak. Bovendien is Cathy Berx als provinciegouverneur een publiek figuur en heeft zij de avond voor publicatie zelf gezegd dat haar zoon bij Reuzegom betrokken was. Tegen die achtergrond is beslist om de naam van haar zoon te vermelden. Als zij gezegd had dat dit tot de privésfeer behoorde, dan had de krant dit gerespecteerd.

Een journalist moet de betrokkene contacteren voor een reactie als hij zijn naam vermeldt, maar op het moment dat werd beslist om de naam te vermelden, was daar geen tijd meer voor. De Morgen wijst er ook op dat klagers een recht van antwoord hebben gevraagd en dat dit integraal is gepubliceerd.

Wat het citaat van Cathy Berx uit Humo.be betreft, voegt de journalist aan de zinssnede dat haar zoon ‘niet wordt genoemd in het gerechtelijk dossier’ toe dat dit ‘niet helemaal waar is’.

Hij geeft vervolgens de context waarom dit niet helemaal waar is, met name omdat Meeusen wel degelijk werd ondervraagd en in het gerechtelijk dossier een verklaring zit die hij kort na het drama aflegde aan de politie, waarbij hij geflankeerd werd door zijn advocaat. Meeusen is verhoord voor feiten waarvoor een vrijheidsstraf kan worden opgelegd en elke burgerlijke partij kan vragen dat hij wordt verwezen. De journalist schrijft niet dat het citaat van Berx in Humo onwaar is of dat zij liegt. Hij stelt alleen op neutrale wijze vast dat haar citaat niet helemaal waar is, en dat is nog zacht uitgedrukt.

Verder stelt het artikel vanaf de eerste paragraaf uitdrukkelijk dat Joachim Meeusen niet het voorwerp uitmaakt van een vordering tot verwijzing. De journalist zegt of suggereert nergens dat hij betrokken was bij de doop van 2018 en schrijft tot drie keer toe dat hij op Erasmus was in Parijs en niet hoort bij de achttien personen van wie de verwijzing wordt gevraagd.

De Morgen wijst er ten slotte op dat een journalist zijn bron niet moet prijsgeven en dat hij dat ook niet mag, gezien de overeengekomen vertrouwelijkheid. Hij mag zich baseren op vertrouwelijke bronnen in een gerechtelijk onderzoek en hoeft niet over een kopie van het pv van verhoor te beschikken.

BESLISSING

Voorafgaande noot: de rapporteringscommissie is niet ingegaan op het verzoek van de advocaat van klagers om aan de journalist te vragen om zijn bronnen bekend te maken.

De Raad stelt vast dat het artikel een vertekend en niet waarheidsgetrouw beeld geeft van het verhoor van klager. De journalist presenteert het als waarheidsgetrouw door ogenschijnlijk letterlijk te citeren, maar dat blijkt niet te kloppen. Uit een vergelijking van de tekst van het pv van verhoor met de citaten in het artikel blijkt dat klager Joachim Meeusen verklaringen in de mond worden gelegd die hij nooit heeft gegeven en dat verklaringen uit de context worden getrokken of zodanig worden samengebracht dat het artikel een vertekend en verkeerd beeld geeft van wat gezegd is tijdens het verhoor. De Raad stelt verder vast dat de journalist een belangrijk deel van de uitspraak van Cathy Berx uit Humo.be achterwege laat, waarna hij de waarheidsgetrouwheid van deze uitspraak in vraag stelt.

De journalist heeft het verhoor verwerkt op basis van datgene wat hem, naar eigen zeggen, door een bron aan telefoon is voorgelezen en wat hij snel heeft genoteerd. Hij heeft op geen enkele manier geprobeerd om te controleren of de citaten uit het verhoor en zijn weergave ervan kloppen. De journalist heeft klager ook niet gecontacteerd, noch ter controle van zijn weergave van het verhoor, noch om zijn versie van de feiten te geven.

De berichtgeving over de dooprituelen bij studentenclub Reuzegom is van maatschappelijk belang, maar Meeusen is geen publiek figuur. Dat de moeder van Meeusen als provinciegouverneur wel een publiek figuur is en dat zij het lidmaatschap van haar zoon van Reuzegom in een interview op Humo.be erkent, doet voor hem niet ter zake. Het artikel koppelt zijn naam aan een reeks intieme en belastende gedragingen. Bovendien doet de weergave van het verhoor uitschijnen dat hij deze gedragingen zelf erkend zou hebben, terwijl dit niet blijkt uit het pv van verhoor. De Raad is daarom van oordeel dat de krant, met de vermelding van zijn naam en voornaam, het privéleven van Joachim Meeusen verder aantast dan noodzakelijk in het maatschappelijk belang van de berichtgeving.

Om die redenen is de Raad voor de Journalistiek van oordeel:

De klacht is gegrond.

Brussel, 22 april 2021